

4Q177 i svensk översättning*

DAVID WILLGREN

Akademi för Ledarskap och Teologi

david.willgren@altutbildning.se

DÖDAHAVSRULLAR PÅ SVENSKA

Nyligen såg ett mångårigt översättningsprojekt dagens ljus då *Dödahavsrullarna – i svensk översättning* publicerades.¹ Boken är ett samarbete mellan forskare över hela Sverige, och resultatet är ett imponerande verk. Som lyfts i flertalet recensioner är detta en mycket viktig bok som kommer tjäna som standardverk för den som är intresserad av framför allt de texter som hittats vid Qumran som kan kopplas till sekten själv, och på så vis fyller den en lucka i svensk bibelvetenskap.² Som brukligt och nödvändigt är har ett urval varit tvunget att göras, och i bokens inledning nämns några kriterier. Förutom att man valt att primärt översätta ”den så kallade sektlitteraturen”³ så menar man att

vissa texter är väldigt långa och ibland aningen repetitiva. I det perspektivet har det varit mer angeläget att översätta flera av de mindre guldklimpar som finns

* Denna artikel har skrivits med finansiering från Crafoordstiftelsen, bidragsnummer 20170668.

¹ Mikael Winninge (red.), *Dödahavsrullarna – i svensk översättning* (Uppsala: Bibelakademiförlaget, 2017).

² Se till exempel Natalie Lantz, ”Dödahavsrullarnas demoner drabbar oss alla”, *Expressen*, 17 januari 2018, <https://www.expressen.se/kultur/dodahavsrullarnas-demoner-drabbar-oss-alla/>, n.p.; Ola Wikander, ”Praktverket ’Dödahavsrullarna’ talar till vår apokalyptiska tid”, *DN*, 26 februari 2018, <https://www.dn.se/dnbok/praktverket-dodahavsrullarna-talar-till-var-apokalyptiska-tid/>; Willgren, recension av Mikael Winninge (red.), *Dödahavsrullarna*, *STK* 94 (2018): 230–31; Holst, recension av Mikael Winninge (red.), *Dödahavsrullarna*, *SEÅ* 83 (2018): 309–13.

³ För en problematisering av begreppet, se Willgren, *Dödahavsrullarna*, 231, samt Holst, *Dödahavsrullarna*, 313.

bland den enorma mängden av fragment. Å andra sidan finns det också många fragment, som är så små att de bara innehåller ett eller några få ord, vilka knappast är av intresse för andra än specialister.⁴

Det finns dock några texter som hade förtjänat en plats i översättningen, och en av dem är den text som går under beteckningen 4Q177. I *Dödahavsrollarna* översätts ett manuskript som benämns ”Messiansk antologi (4Q174/4QFlor)”,⁵ och i inledningen beskrivs hur det består av 26 fragment, varav man valt att bara översätta de fyra första, eftersom de övriga 22 är för fragmentariska.⁶ När sedan innehållet introduceras nämns dock inte en teori som kommit att få betydande genomslag, nämligen den att 4Q174 kan tänkas utgöra en del av ett större verk, där en andra del återfinns på 4Q177. Hypotesen skrevs fram redan 1994 av Annette Steudel,⁷ och den sammantagna kompositionen ger en intressant inblick i hur olika skriftcitat kunde användas för att tillsammans forma en sammanhållen bild av det som Qumransekten benämnde som den yttersta tiden (אחרית הימים).

Följer vi Steudel är denna komposition, som hon benämner som 4QEskatologisk Midrash^{a,b} (4QEskatMidr^{a,b}), strukturerad med hjälp av framför allt psalmtexter som bastexter.⁸ Mer specifikt handlar det om Ps 1, 2, 5(?),⁹ 10(?), 11, 12, 13, 16, 17 och 6 i nämnd ordning. Ps 1:1

⁴ Winninge (red.), *Dödahavsrollarna*, 17–18.

⁵ Winninge (red.), *Dödahavsrollarna*, 318–22.

⁶ Winninge (red.), *Dödahavsrollarna*, 318.

⁷ Annette Steudel, *Der Midrasch zur Eschatologie aus der Qumrangemeinde (4QMidrEschat^{a,b}): Materielle Rekonstruktion, Textbestand, Gattung und traditions-geschichtliche Einordnung des durch 4Q174 (”Florilegium”) und 4Q177 (”Catena A”) repräsentierten Werkes aus den Qumranfunden*, STDJ 13 (Leiden: Brill, 1994).

⁸ För en diskussion, se också David Willgren, ”A ‘Book’ of Psalms in 4QMidrEschat^{a,b}?”, *SJOT* (kommande).

⁹ Psalm 5 återfinns på fragment 13 och 14, vars placering är osäker, liksom deras tillhörighet till 4Q174 eller 4Q177 (för placeringen ovan, se Steudel, *Midrasch*, 51. John Strugnell, ”Notes en marge du volume V des ’Discoveries in the Judaean Desert of Jordan’”, *RevQ* 7 [1969]: 236–48, var först med att föreslå att fragmenten egentligen skulle höra till 4Q177). I översättningen nedan inkluderas inte denna psalm, som Steudel rekonstruerar i spalt 5 på följande sätt:

och 2:1–2 citeras på 4Q174 3¹⁰ 14, 18–19, och Jes 8:11 och Hes 37:23 används som stödtexter till Ps 1 medan Dan 12:10 (samt möjligen Dan 11:33b, 35) citeras som stödtext(er) till Ps 2.

Det andra manuskriptet, 4Q177, som är i fokus i denna artikel, går också under beteckningen Catena A och daterats vanligen till den andra halvan av det första århundradet f.Kr.¹¹ Här återfinns spalterna 8–12 av det samlade verket (så Steudel). Ps 10 har sannolikt figurerat på spalt 8, även om inget återstår av själva psalmen,¹² och i utläggningen citeras sedan Jes 37:30 och 32:7. Sedan följer Ps 11:1–2a (kanske Mik 2:11 som stödtext) och Ps 12:2 (Jes 22:13).¹³ Spalt 9 citerar Ps 12:7 (Sak 3:9)

[1 יחרוב]
 2 הקשיבה לקו[ל שועי מלכי ואלוהי כיא אליכה אתפלל (יהוה בוקר תשמע קולי?) פשר
 [3 הדבר לאחרית ה[ימים על
 [4] כיא המה]
 ...
 19 [כ אשר]]

1 den ödeläggs(?) []

2 Ge akt på mitt r[op, min konung och Gud, till dig går min bön. (Herre, om morgonen skall du höra min röst?) (Ps 5:3–4a). Tolkningen av]

3 ordet angående den yttersta t[iden gäller]

4 [] för de[]

...

19 [som]

¹⁰ Så Steudel, *Midrasch*, 57–80. Sett till endast 4Q174 är det istället spalt 1.

¹¹ George J. Brooke, "Catena", i *EDSS*, vol. 1, red. Lawrence H. Schiffman och James C. VanderKam (New York: Oxford University Press, 2000), 121–22 (121). Jämför också Jacob Milgrom och Lidija Novakovic, "Catena A (4Q177 = 4QCar)", i *The Dead Sea Scrolls: Hebrew, Aramaic, and Greek Texts with English Translations, 6B: Pesharim, Other Commentaries, and Related Documents*, red. James H. Charlesworth och Henry W. M. Rietz (Tübingen: Mohr Siebeck, 2002), 286–303 (286): "Early Herodian, or late Herodian period". Se också John M. Allegro (red.), *Qumran Cave 4.I.*, DJD V (Oxford: Clarendon, 1968), 67–74.

¹² Jfr Brooke, "Catena", 121. Kopplingen görs utifrån relationen till "de skrytsamma" som nämns på rad 1 och förekommer i Ps 10:3 (כִּי־הֵלֵל רָשָׁע עַל־תְּאוֹת) (נִפְשׁוּ), samt att Ps 10 verkar ligga bakom utläggningen på rad 6.

¹³ Steudel, *Midrasch*, 87–89, föreslår att också Jes 27:11 och Jer 6:14 har använts som stödtexter.

och Ps 13:2–3, 5 (Hes 25:8), och sedan fortsätter spalt 10 med att citera från Ps 16:3 (citatet föregås av 5 Mos 7:15, och följs möjligen av Nah 2:11) och Ps 17:1 (Hos 5:8). Psalmerna 14–15 återfinns alltså inte i denna komposition.¹⁴ Slutligen förekommer citat av Jer 18:18 och Ps 6:2–5. Här är det dock inte klart vilken av dessa som tjänar som bas-text och vilken som snarare är stödtext.¹⁵

NÅGRA ÖVERGRIPANDE OBSERVATIONER

I ljuset av den gemensamma kompositionen 4QEskatologisk Midrash framkommer att den introduktion som ges 4Q174 i *Dödahavsrullarna* skulle behöva kompletteras, samt modifieras på några punkter. Klassificeringen som midrash är fortfarande relevant, likaså beskrivningen av det eskatologiska fokuset, men namnet ”messiansk antologi” med hänvisning till att kompositionen ”innehåller ett antal messianska texter”¹⁶ förefaller inte längre lika träffsäkert, då dessa messianska texter hamnar i ett delvis annat ljus. Snarare än ett messianskt fokus träder istället frasen **אחרית הימים** (”den yttersta tiden”) fram som central för kompositionen, och till detta tema kommer också de messianska texterna att relateras. Faktum är att så mycket som en tredjedel av alla belägg av **אחרית הימים** i

¹⁴ Att dessa inte förekom i kompositionen går att sluta sig till då de spalter som innehåller citat av Ps 13 och 16 sannolikt har varit bredvidställda (så John Strugnell, ”Notes en marge”, 241).

¹⁵ En eventuell slutsats är bland annat avhängig tolkningen av **אשר אמר דויד** (”om vilken David säger”). Steudel, *Midrasch*, 142, menar att formeln **אשר אמר** vanligen introducerar stödtexter, medan Mark Laughlin och Shani Tzoref, ”Theme and Genre in 4Q177 and Its Scriptural Selections”, i *The Mermaid and the Partridge: Essays from the Copenhagen Conference on Revising Texts from Cave Four*, red. George J. Brooke och Jesper Høgenhaven, STDJ 96 (Leiden: Brill, 2011), 169–89 (172, not 13), menar att den inte är tillräckligt vanligt förekommande för att en sådan slutsats ska kunna dras. Strugnells förslagna omplacering av fragmenten 12–13, så att Ps 6 skulle ha återfunnits före Ps 10 har tillbakavisats (Strugnell, ”Notes en marge”, 245; Steudel, *Midrasch*, 66–70).

¹⁶ Winninge (red.), *Dödahavsrullarna*, 318.

Qumran återfinns i denna kompostion,¹⁷ och det kan därför vara på sin plats att säga någonting övergripande om hur denna yttersta tid förstås här.

I 4QEsqMidr beskrivs den yttersta tiden som en reningens (8 3; 9 11) och prövningens tid (9 10) då ljus och mörker, rättfärdiga och onda möts en gång för alla. Belial står för motståndet. Han ska ”med all sin kraft sträva efter att skingra dem” (2 16), men på sin sida har Gemenskapen – som också benämns som ”ljusets söner” (9 7; 11 12) – bland annat lagtolkaren (3 11, 9 5), Davids telning (3 11), sanningens ängel (11 12), och inte minst Gud själv – Guds mäktiga hand (11 14). Den yttersta tiden är alltså en tid av lidande för Gemenskapen där de uppmanas att stå fasta i hoppet om att telningen – eller Davids ”förfallna hydda” – ska rädda dem (så 3 12–13 där Am 9:11 citeras). Möjligen fyller den inledande bilden av templet i början av spalt 3 en framåtblickande funktion, för att sedan byggas ut med hjälp av psalmer från spalt 3 14 och framåt.¹⁸ Bilden av den yttersta tiden blir därmed inte främst en frälsningens tid, utan en tid som utspelar sig före tidens slut, närmare bestämt i den tid Gemenskapen nu levde.¹⁹ Sannolikt har det också funnits hänvisningar till David (3 7, 11), Abraham (11 10), Jakob (10 15) och Josua (9 2, samt fragment 22). Dessa används för att knyta de gammaltestamentliga texterna till den yttersta tiden.

ÖVERSÄTTNINGEN

Utifrån denna korta introduktion framkommer att manuskriptet – sin fragmentariska karaktär till trots – borde kunna anses högst relevant att tillgängliggöra också för en svenskspråkig läsare, inte minst för att den sannolikt författats av sekten själv, även om annars framträdande per-

¹⁷ Steudel, *Midrasch*, 161.

¹⁸ Jfr ”och som han sade till David: [*Jag skall låta*] *dig [vara i fred] för alla dina fiender*, vilket (betyder att) han skall låta dem vara i fred för [alla] Belials söner, som får dem på fall ...” (spalt 3 7–8, översättning från Winninge [red.], *Dödahavsrollarna*, 318).

¹⁹ Jfr Steudel, *Midrasch*, 163.

soner som den rättfärdige läraren eller den onde prästen saknas (se en kort introduktion till innehållet nedan). Syftet med denna artikel är därför att översätta 4Q177 till svenska, för att på så vis komplettera den utmärkta översättningen av 4Q174 och möjliggöra en analys av hela kompositionen. Utifrån den nämnda relationen mellan 4Q174 och 4Q177 har jag valt att följa de riktlinjer för översättning som redogjorts för i *Dödahavsrollarna*. Det innebär att jag så långt som möjligt följer Bibel 2000 när det gäller översättning av bibeltext, och att jag, när det kommer till specifika uttryck, väljer att i mesta möjliga mån följa de översättningar som återfinns i *Dödahavsrollarna*. Till exempel översätter jag תנ״ך med "Gemenskapen" med stort G. För att synliggöra relationen till 4Q174 har jag valt att följa Steudels numrering av spalter, och detta gäller i stort även rekonstruktionen av själva texten, där jag alltså inte följer DJD.²⁰ Skäl för detta är att fler fragment identifierats efter att den senare tryckts,²¹ men framför allt för att Steudel har omarbetat John M. Allegros rekonstruktioner och föreslagit nya placeringar av fragment. Dock väljer jag genomgående en något försiktigare linje vad gäller rekonstruktioner än de som återfinns hos både Steudel och till exempel Milgrom och Novakovic. Alla förslag redovisas istället i fotnoter för läsaren att ta ställning. De fragment som inte kunnat placeras in i spalter översätts sist, i en separat del.

Med detta sagt övergår jag nu till själva översättningen, där strukturen är sådan att jag översätter spalt för spalt, enligt följande:

Spalt 8 (1): fragment 5, 6, 8, från sida 49

Spalt 9 (2): fragment 7, 9, 10, 11, 20, 26, från sida 53

Spalt 10 (3): fragment 1, 2, 3, 4, 14, 24, 31, från sida 55

Spalt 11 (4): fragment 12, 13 1, 15, 19, från sida 59

Övriga fragment: fragment 13 2, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, från sida 63

²⁰ Allegro (red.), *Qumran*.

²¹ För detta, se Strugnell, "Notes en marge".

ÖVERSÄTTNING

Spalt 8 (1): fragment 5, 6, 8

[בא על אנשי ה' חד]	[ה ההוללים אשר י]	] 1
[ואשר אמר ²⁵ השפי הו[א] (ה)]	הנ[בא אכול השנה שפ[ח] ²⁴	] 2
[אחרי כן יעמוד]	[ר' עד עת המצ[ה] הבא ²⁶	] 3
[אמרו ההוללים]	[כ'א כולם ילדים]	] 4

²² Möjligen är detta rester av verbet **בוא**. Strugnell, "Notes en marge", 241, rekonstruerar **ה[בא]** ("kommande", se också Steudel, *Midrasch*, 71, som också rekonstruerar **במצר[ה]** ["i prövningen"]). Florentino García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated, the Qumran Texts in English: The Most Comprehensive One-Volume Edition of the Dead Sea Scrolls Available*, översatt av Wilfred G. E. Watson, 2:a utg. (Leiden: Brill, 1994), 209, följer detta och översätter: "[... in the ordeal to col]me"; jfr också Michael Wise, Martin Abegg Jr. och Edward Cook, *The Dead Sea Scrolls – A New Translation* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 1996), 234.

²³ Eftersom citatet som följer är ur Jesaja har möjligen **הנ[בא]** föregåtts av **ישעיה** **כתוב בספר** ("som det är skrivet i profeten Jesajas bokrulle"), jfr Steudel, *Midrasch*, 71; García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 209; Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 234.

²⁴ MT och 1QJes^a har **ספיה** (jfr Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292).

²⁵ Alternativ rekonstruktion: **שפ[ח]** "själv[sådda. Tolknings av orde]t" (så Allegro [red.], *Qumran*, 68). Se också Steudel, *Midrasch*, 71, som väljer att rekonstruera mer av Jes 37:30: **ואשר אמר** *naat* ("själv[sådda och nästa år det som växer vilt. Och när det heret]r"); jfr Laughlin och Tzoref, "Theme and Genre", 178; García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 209; Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 234.

²⁶ Så Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292, med hänvisning till 4Q171 och 4Q174; jfr Steudel, *Midrasch*, 71, som också lägger till **על**.

[כִּי־אֵל תּוֹרַת הָהוּן ²⁸]	כֹּאשֶׁר כְּתוּב עֲלֵיהֶם בְּסֵפֶר יִ ²⁷] 5
[זֶה מוֹת יַעֲקֹב לֹחַ בְּל עֲנוּיִם]	[קִרָּא לֵהֶם כֹּאשֶׁר]] 6
[לְמִנְצָחַן לְדוֹדֵי בִּיהוּחַן ³¹ חֲסִיתִי]	אֲנִשִּׁי [הִלְצוּן אֶת יִשְׂרָאֵל] 7
[פִּשְׁרוֹ אֶשְׂרִי ³⁵ יִנְדוּ אֲנִשִּׁי]	כִּי־א הִנֵּה הִרְשַׁעִים יִדְרֹכֹן קִשֶׁת [וּיְכִית־גַּל ³³ חֲצִים ³⁴ עַל יָתֵר] 8
[מִסִּבְרָה]	כֶּצֶן [פֹּרֶן מִמְקוֹמוֹ וּגְלָה] 9

²⁷ Laughlin och Tzoref, "Theme and Genre", 178, föreslår att bokrullen som åsyftas är Jesajas – [ישעיה –], jfr García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 209; Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 235. Steudel, *Midrasch*, 71, föreslår med hänvisning till Jes 32:7.

²⁸ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292, har אֵל הַנְּבִיא ("profeten").

²⁹ Steudel, *Midrasch*, 71, rekonstruerar אֵלִים (de skry|tsamma", jfr rad 4).

³⁰ Steudel, *Midrasch*, 71, rekonstruerar också הוּא יִשְׁעִיה הִנְבִּיא הוּא כֹּתוּב עֲלֵיהֶם בְּסֵפֶר יִשְׁעִיה הִנְבִּיא ("skrivet angående dem i profeten Jesajas bokrulle: 'Han'") före [זֶה מוֹת].

³¹ Jfr Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292. En alternativ rekonstruktion (se Laughlin och Tzoref, "Theme and Genre", 178) där Ps 11:1a följs av hela vers 2 bör ses som mindre sannolik, givet det att kommentaren sedan relaterar till vers 1b. Se också Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 235.

³² Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292, rekonstruerar här också צִפּוֹר הִרְכַּם נִדּוּ לִנְפִשִׁי נִדּוּ תֹאמְרוּ לִנְפִשִׁי אֵיךְ תֹאמְרוּ לִנְפִשִׁי ("Hur kan ni säga till mig: 'Fly som en fågel till bergen!'", samt rekonstruerar צִפּוֹר הִרְכַּם נִדּוּ לִנְפִשִׁי ("Se, de gudlösa spänner", se rad 8).

³³ MT har חֲנוּנָה Strugnell, "Notes en marge", 242, har וּיְכִינוּ ("och dr[iv]s på flykt från sitt land. Och dessa är de om vill[ka] [det står skrivet]").

³⁴ MT har חֲצִים.

³⁵ Steudel, *Midrasch*, 71, rekonstruerar mer av Ps 11 efter לִירוֹת בְּמוֹ אֶפֶל לִישְׁרִי לִבִּי: "לירות כמו אפל för att i mörkret skjuta på de rättsinniga", medan Milgrom och Novakovic, "Catena A", 292, endast rekonstruerar אֶשְׂרִי הִדְבַּר אֶל ("Tolkningen av ordet är att").

³⁶ Möjligen rekonstruerar כֹּתוּב עֲלֵיהֶם ("skrivet angående de"), och וְהָאֵל מֵאֲרָצָה וְהָאֵל מֵאֲרָצָה ("skrivet angående de om vill[ka] [det står skrivet]").

³⁷ Givet att ordet börjar med ה verkar Jesaja, som är citerad på nästa rad (Jes 32:7), osannolikt. Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead*

[	מִן הָעַם ⁴⁰ הָיָא ⁴¹]	[	קִי לֹא אִישׁ הוֹלֵךְ הָיָא ³⁹]	] 10
[	חֵד עֲרוּמִי ⁴²]	[	כְּאִשֶּׁר כָּתוּב עָלֵיהֶם בִּסְפָרָא]	] 11
[	כִּיָּא לֹא עִם בְּ ⁴³]	[	דְּרֵאָא ⁴² לְמַנְצָא עַל הַ[שְּׁמִינִית	] 12
[	סַפּ הָסִי ⁴⁴ סְפִי]	[	הַמֹּחַ הָעוֹנָה הַשְּׁמִינִית]	] 13
[		[	וְאִין שְׁלוֹם אִשֶּׁר דָּוָא]	] 14
[		[	הָרֹג ⁴⁵ בְּקָר וְשָׁחוּט צוֹאֵן אֶ[כּוֹל בְּשָׂר וְשׁוֹתוֹת יִין	] 15
[		[	תִּתְּ הַתּוֹרָה עֲוֹנֵי הַיִּחִיד ס ⁴⁶]	] 16

Sea Scrolls, 235, översätter ”the book of the prophet Micah” utifrån möjligheten att ett citat av Mik 2:10–11 kan ha förekommit. Steudel, *Midrasch*, 71, föreslår här [”profeterna”).

³⁸ Steudel, *Midrasch*, 71, föreslår här קִי וְשָׁכַר כּוֹב (”Er orenhet vållar fördärv, ohyggligt fördärv”, jfr Mik 2:10b).

³⁹ Se också Strugnell, ”Notes en marge”, 241. Rekonstruktionen är baserad på den möjliga kopplingen till Mik 2:10–11 (Steudel, *Midrasch*, 85–86). Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 292, har יָדָא.

⁴⁰ Steudel, *Midrasch*, 71, rekonstruerar מִן הָעַם וְשָׁכַר כּוֹב, det vill säga mer av det möjliga citatet från Mik 2:10–11 (jfr Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 235), men översätter sedan som om även וְשָׁכַר לָךְ לֵינָא (”att vara rekonstruerade, det vill säga motsvarande ”Er orenhet vållar fördärv, ohyggligt fördärv. Kom det en som [l]jög och pratade i [v]ädr[et: ”Vin och öl predikar jag för dig” — det vore en pr[ö]fvet för folket!”

⁴¹ Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 292, har סָם [Strugnell, ”Notes en marge”, 242, föreslår הָעַם [”folket”).

⁴² Under och över r återfinns raderingspunkter.

⁴³ Steudel, *Midrasch*, 71, rekonstruerar בְּ[יָנוֹת], samt הוּא פִּרְסָא på följande rad, vilket tillsammans med עִם לֹא גֵר ”ett folk utan följ[stånd]” (jfr Jes 27:11).

⁴⁴ Alternativt הָרָה (”berget”, så Allegro, *Qumran*, 70).

⁴⁵ Steudel, *Midrasch*, 71, föreslår här יִשְׁעִיה הַנְּבִיא? (”som det står skrivet i profeten Jesajas bokrulle”).

- 1 [] *b* de skrytsamma som *y*[] *b'* mot Gemen[skapens] män
 2 [] pro]feren: ”Detta år skall ni äta det självsädda (Jes 37:30) Och när det hete]r, ”det självsädda”, (är) dett[a]
 3 [] *h* ända till [den kommande] rening[ens] tid. [] efter detta skall [] stå []
 4 []]ty de är alla barn[]sade de skrytsam[ma]
 5 [] såsom det står skrivet] angående dem i *y*[] bokrulle, [] t]y lag *hhu*[]
 6 []]ropade till dem i enlighet med [”sk]ändliga är hans planer, [när hans lögnar]⁴⁶ fäl[ler den hjälplöse,” (Jes 32:7)]
 7 []]smädarnas [män], Israe[] För körledaren.] Av David. Hos Herren [tar jag min tillflykt.]
 8 [] Se, de gudlösa spänner bågen], och de lägger pilarna m[ot strängen (Ps 11:1–2a). Utsagan gäller a]tt [] mäl]n skall fly []
 9 [] som en fågel från sin plats och dri[vs] på flykt [] *m* i *b*[] bokrulle []
 10 []]s. Kom det en som pratade i vädr[et en pr]ofet för folket (Mic 2:11?). Det[]
 11 []]som det står skrivet angående dem i [] bokrulle [] *hd* nakna⁴⁷ []
 12 []]*k* *u* För körledaren. Enligt de[n åttonde]⁴⁸ (Ps 12:1)]ty inte ett folk *b*[]
 13 []]de är den åttonde säsongen[] *sp* trofast kärlek *spw*[]
 14 [] och in]ngen fred, att de *dw*[]
 15 []]Ni dödar oxar och slaktar får, ni ä[ter kött och dricker vin (Jes 22:13)]
 16 []]*t* lag, de som utgöi⁴⁹ Gemenskapen *s* []

⁴⁶ Detta återfinns egentligen på rad 7 (se rekonstruktionen), men placeras här för att få översättningen att flyta bättre.

⁴⁷ Så också Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 293. Alternativt som Steudel, *Midrasch*, 77: ”die Listigen/Klugen(?)”.

⁴⁸ Bibel 2000 väljer att inte översätta השמיות, men eftersom efterföljande kommentar verkar anknyta till talet åtta har jag valt att synliggöra denna betydelse också här.

⁴⁹ Jfr Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 235. Alternativt se Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 293: ”founders”, eller diskussionen i Strugnell, ”Notes en marge”, 244. Steudel, *Midrasch*, 77, 90, översätter ”die, welche die Gemeinschaft bedrücken (?)”.

12] וכלתיו *vacat*]
 13] 60
 14] בית ישראל: 62
 15] עם צדיק ורשע אויל ופתני
 16] ס' יר' ערלות לב' ב' שרם בדור האחרון

1] אשר יבקשו לחבל
 2] כאשר כחוב בספר יחזקאל הנביא
 3] 64
 4] 65
 5] 66
 6] 67

- 1 [Herrens ord är rena ord, silver renat i degeln, guld] sju gånger lu[trrat] (Ps 12:7), såsom det står skrivet
- 2 [i profeten Sakarjas bokrulle: ”på denna enda sten med sju ögon är en inskrift [inri]stad, säger Herren” (Sak 3:9), som
- 3 [s]lom det är skrivet angående dem: ”Och jag ska hela
- 4 [alla Belials män och hela hopen

⁵⁹ Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, rekonstruerar ע'ך (”tills”).

⁶⁰ Streudel, *Midrasch*, 72 föreslår här också אנשי היחד (”Gemenskapens män”).

⁶¹ Möjligen kan detta vara böjan av פשר. Så har det förstås av Geza Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English* (London: Penguin, 2004), som översätter ”The int[erpretation of this word concerns]”.

⁶² Så Streudel, *Midrasch*, 72; Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 294. MT har יהודה יר, så rekonstruktionen utgår från att texten här snarare överlappar med LXX (οἶκος Ισραηλ καὶ Ιουδα). Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 236, tycks välja att följa MT och översätter mer av citatet från Hes 25:8: ”Because Edom and Moab have said Behold, the house of] Judah”.

⁶³ MT har בכליהגוים.

⁶⁴ Streudel, *Midrasch*, 72, rekonstruerar באחרית (”i den yttersta”), Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 294, rekonstruerar פשר

הדבר על אחרית (”Utsagan gäller den yttersta”).

⁶⁵ Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 294, rekonstruerar ע'ני (”ögon”).

⁶⁶ Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 294, rekonstruerar א'ל (”Gud”).

⁶⁷ Laughlin och Tzoref, ”Theme and Genre”, 181, har istället ר' ו' och översätter ”who have removed”.

- 5 [] dem lagtolckaren, ty det finns ingen
 6 [] (var) man över sin post när de står
 7 [] *m*[] som får ljustets söner att snava
 8 [] Hur länge, Her]re? Skall du glömma [mig för evigt?⁶⁸ Hur länge skall du dö]la ditt ansikte? Hur länge skall
 9 [] tankarna [mala, mitt] hjärta [ängslas d]ag efter dag? Hur länge skall [min fiende triumfera?] (Ps 13:2–3) Utsagan gäller
 evighet: [] människors hjärta
 10 [] *h*[] *nt* [] *th* i den yttersta tiden, ty[] till att pröva och luttra dem
 11 [] deras [] med ande och renade och rengjord[a] slagt: ”Låt inte fienden säga
 12 [] att han besegrat mig” (Ps 13:5) *vacar* [] de är de smi[ck]lersökandes⁶⁹ menighet *hm* [] *d* som försöker förstöra
 13 [] igenom sin nit och genom sitt ha[t] *ps*[] *so*l]m det står skrivet i pr[ofeten] Hesekiels bokrulle[]
 14 [] Israels folk]och Juda (är) som alla andra folk (Hes 25:8) [] tiden då de ska samlas mot de[m]
 15 [] ett rättfärdigt (folk?), men de ogudaktiga, de dåraktiga och de oerfar[na] *ny* männen som har tjänat ’[]
 16 de ska [av]lägsna förhuden från sina hjärtan[av k]ört⁷⁰ i det si[sta] släktet [] och a[ll]a som är ore]na för dem och i[n]te]

Spalt 10 (3): fragment 1, 2, 3, 4, 14, 24, 31

- [] ת[שבחוּ] הכבוד אשר יואמַר [] כו[ל] דבריהם [] 1
 [] והסיר יהוה [מִמֶּכָּה כול חלי לקוֹ] שִׁים אֲשֶׁר [בארץ] הָמָּה ואִירִי כול חפְצִי [בם] [] 2

⁶⁸ Jag frågar Bibel 2000 här för att tydliggöra kopplingen till den kommentar som sedan kommer, som relaterar till נִצַּח.

⁶⁹ Jfr García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 210: ”Those Looking for Easy Interpretations”. Streudel, *Midrash*, 78, översätter ”die nach ’glatten Dingen’ suchen”.

⁷⁰ Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 236, översätter detta med ”circumcised themselves spiritually”.

- [אֲלֹהֵי הַחַמִּים וְאֵל יִשְׂרָאֵל] מֹל כָּפֹּ [9]
 [עוֹד > מִדִּי > לְעוֹלָם וּבְרַכָּם] כָּפֹּ לֹאִי⁸² קִצִּיהָ [10]
 [שְׁנֹתֵיהֶם וְקִץ מַעֲמָדָם] לֹאִי לְשׁוֹנִים⁸³ [11]
 [אֵל וְיִדְעִינָהוּ אֶת מִסְפֵּר] תּוֹתִי⁸⁴ וְיִנָּח [12]
 [תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגִבְעַת הַשּׁוֹפָר הַזֶּה] אֵל וְלֹדְעוּ [13]
 [אֲנִשׁ עֲצָתוֹ וַיִּדְבְּרוּ עָלָיו סֵרָה וַיִּשְׁלַח] צִוְּ [14]
 [וַיַּעֲקֹב עֹמֵד עַל הַגְּתוֹת וַשְׁמַח עַל רֵדְתָּ⁸⁸] אֲנִי גְדוֹלוֹת עַל הָ [15]
 [לְאַנְשֵׁי עֲצָתוֹ הַמָּה הַחֵרֶב וְאִשְׁרָאֵם] אֲפִי⁸⁹ בְּחֵרֶב [16]

1 [a] la deras ord [] ärans [lovpr]sning som han ska uttal[a]

⁸¹ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 288, rekonstruerar יְהוָהֶם.

⁸² Så också Strugnell, "Notes en marge", 238. Milgrom och Novakovic, "Catena A", 288, har יְהוָה לֹאִי וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם.

⁸³ Streudel, *Midrash*, 73, föreslår יְהוָה וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם, och översätter "und gemäß dem Bund(?)". (79).

⁸⁴ Streudel, *Midrash*, 73, rekonstruerar יְהוָה וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם, och översätter "att vila", jfr kanske isf också spalt 11 9). Man skulle också kunna tänka sig att det skulle kunna vara en utlågning av "att vila", jfr kanske isf också spalt 11 9).

⁸⁵ Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 237, föreslår att det här skulle finnas en referens till "the [first] book of [the Law]", och rekonstruerar mer av Hos 5:8 så att hornet i Giva relateras till den första lagen och trumpeterna i Rama till den andra lag som nämns på rad 14. Men eftersom det enda som återstår är "lagen, trumpet i Rama, trumpet i Rama, trumpet i Rama", det vill säga en fortsättning av utläggningen av Hos 5:8 där hornet i Giva relateras till rad 13 ("das Buch [der Thora]" och den efterföljande kommentaren skulle fokusera på trumpeterna, som då relateras till hornet i Giva (se diskussionen om översättningen av עֲשֵׂת שְׁנֵיתָ nedan, fotnot 94).

⁸⁶ Streudel, *Midrash*, 73, har יְהוָה וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם, och översätter "deras nedgång".

⁸⁷ Under och över י återfinns raderingspunkter.

⁸⁸ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 290, har יְהוָה וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם.

⁸⁹ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 290, har יְהוָה וְנִסְלָח לָהֶם לְעוֹלָם וּבְרַכָּם.

- 2 [Herren skall hålla] alla sjukdomar [borta] från dig (5 Mos 7:15) [] Till de he[liga som finns] i lan[det], de väldiga, i vilka all min glädje är (Ps 16:3)⁹⁰ []
- 3 [] det ska vara som[] det⁹¹ [och]knäna darrar, kropp[en] skälver, (Nah 2:11?)
- 4 [] s[o]m [] l tmb Hör [min rättvisa sak, Herre], ge akt på mitt rop! Lyssna till [min bön, (Ps 17:1)]
- 5 [] w i den yttersta tiden, då han ska söka [] Gemenskapens råd. Det (är) h[]
- 6 [] Tolkningen av ordet är att en man ska stå upp från [] hu[s] rym [] l[]
- 7 [] de ska vara som en eld över hela jorden. Dessa är de om vilka det står skriver: i den yttersta [tiden] h puh []
- 8 []härskaren [över] ljusets lo[ti], som varit i sorg under Bell[ia]s herravälde [] som varit i sorg[]
- 9 [] bb från honom, och [] till sorgens ledare(?).⁹² Vänd åter, [] barmhärtighetens [G]ud och till Israe[l] lön kp []
- 10 [] som har oren[at sig]⁹³ med [B]elials anda[r], men det ska förlåtas dem för evigt, och han välsignar dem [] Evigt ska han åter välsigna dem, i enlighet med [deras] tiders [un]der
- 11 [] y[deras] faders, enligt [deras] namns antal, ordnade efter namn, en efter en h[] deras [ä]r och den tid de lev[er], och [] y[deras] språk
- 12 [] ' Judas ärtlingar. [Och] nu, se allt som är skrivet på tavlorna som [] Gud, och han lät honom veta antalet [] ut och wynh []

⁹⁰ Jag frångår här Bibel 2000, som har "som hålls heliga i landet, dessa väldiga vill jag inte veta av". Detta dels för att vers 3 här följer direkt på 5 Mos 7:15 och sannolikt börjar en ny sats, och dels för att Bibel 2000:s översättning blir något abrupt i sammanhanget.

⁹¹ Den ibland föreslagna hänvisningen till Joel 2:2 här är mycket osäker. De gemensamma orden är נהיה och במוחו, men i Joel (MT) återfinns de i omvänd ordning: במוחו לא נהיה.

⁹² Jfr García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 211. För en diskussion, se Strugnell, "Notes en marge", 239, som är tveksam till rekonstruktionen av וְלִרְאֵשׁ, men föreslår (givet att den behålls) att det eventuellt skulle kunna översättas "mourning tears flow down from my head".

⁹³ Egentligen "rullat runt", jfr Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 236: "indulge". Se också såaöt 11 4 nedan.

- 13 [] till [honom] och hans säd [för] evigt. Och han stod upp därifrån för att gå från Aram []. ”Stöt i horn i Giva” (Hos 5:8). Hornet är [] bokrulle
- 14 [] *šw*[de]tta är lagboken igen,⁹⁴ som a[lla m]än i hans råd förkastade, och de talade upproriskt emot honom och han skickade
- 15 stora [te]cken angående [] Och Jakob ska stå vid vinpressarna och glädjas över nedgång
- 16 [] *t* genom svärd *š* [] till mannen i hans råd. De är svärdet. Och det som är sagt

Spalt 11 (4): frag 12, 13 1, 15, 19

[	מָהּ]	] 1
[	עוֹשֵׁי זִמּוּה אֱלֹהֵי הָ	] 2
[	הַחֲלוּנוּ יוֹדֵד וְלֵ	] 3
[	יִתְגַּלְלוּ vac. הָ	] 4
[	דְּרִי אֶקְבוּן חֲרוֹן]	] 5

⁹⁴ Jfr García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 211 och Laughlin och Tzoref, ”Theme and Genre”, 184, som båda översätter ”the book of the second Law”, eller Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 236: ”the second book of the Law”. Vilken lagbok som i så fall åsyftas är oklart. Möjliga alternativ skulle kunna vara till exempel 4QMMT eller den så kallade Tempelrullen (Strugnell, ”Notes en marge”, 242). Jag har valt att översätta adverblikt (jag vill tacka för goda synpunkter från en fackgranskare här), med till exempel Milgrom och Novakovic, ”Catena A”, 291 (”the book of the Torah/Law again”) – det vill säga att samma lag nämns två gånger (jfr Steudel, *Midrasch*, 79: ”wiederum”) – bland annat utifrån användningen av שְׁנִיתִי i 4Q385 2 6 och 11Q19 49 20; 50 15.

⁹⁵ Steudel, *Midrasch*, 74, rekonstruerar אֶשׁ־

- [¹⁰⁹] ם ל ך ת¹⁰⁷] 11
 [מו ואחיהמה במחשב¹⁰⁸ בליעל ויחוק עליהם]
 [מלאך אמתו יעזור לכול בני אור מיד בליעל]¹⁰⁷] 12
 [ולפוחים] בארץ ציה ושמה^{110x} היא עת ענות המור¹¹¹] 13
 [תמד ידוד המור¹¹² ויד אל הגדולה עמהמה לעזרם מכול רוחי¹¹³] 14
 [וירא¹¹⁴ אל יקדישו שמו¹¹⁵ ובאו ציון בסמחה¹¹⁶ וירושלים]
 [בל¹¹⁷ ויעל וכול אנשי גורלו ית¹¹⁸ למ¹¹⁹ לעד ונאספו כול בני ארץ] 16
 1 [] mb []
 2 [de som gō]r en skändlighet, kom till mig b []

¹⁰⁷ Steudel, *Midrach*, 74, rekonstruerar *במות זכרה* ("åkallar dig bland de döda"), med hänvisning till Ps 6:6a.

¹⁰⁸ Ska enligt Milgrom och Novakovic, "Catena A", 296, läsas *במחשבת* ("enligt planer"), med hänvisning till att ל kan vara ett dittografiskt misstag (jfr בליעל). Förslaget följs i översättningen.

¹⁰⁹ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 296, rekonstruerar bara ל.

¹¹⁰ Över raden finns här ett skrivartecken, antingen X eller א.

¹¹¹ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 296, rekonstruerar istället] רמ ["ömer".

¹¹² Strugnell, Notes en marge", 246, har הגדולה יד המור¹¹³ ויד אל הגדולה; Catena A", 296, har ה[ר]ן¹¹⁴ המור¹¹⁵ ("den rätt[färd]ige").

¹¹³ García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 211, följer Steudel, *Midrach*, 74, som också rekonstruerar בליעל¹¹⁶ och översätter "the spirits [of Belial]" medan Milgrom och Novakovic, "Catena A", 296, har רוחות¹¹⁷ ("anda[r]").

¹¹⁴ Jes 29:23 har föreslagits som en möjlig parallell (se t.ex. Laughlin och Tzoref, "Theme and Genre", 186).

¹¹⁵ Jes 35:10/51:11 har föreslagits som en möjlig parallell (se t.ex. Strugnell, "Notes en marge", 246; Laughlin och Tzoref, "Theme and Genre", 186).

¹¹⁶ Så Steudel, *Midrach*, 74 (jfr Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 234: "they shall perish"). Milgrom och Novakovic, "Catena A", 296, rekonstruerar]¹¹⁷.

- 3 [] de knotade tillsammans och till []
 4 []*r* de orenade¹¹⁷ sig *vacat* *h* []
 5 []*dryw* jag ska samla vrede[]
 6 [] de vänder åter. Och *b* []*l'h* [] vägledning från pr[ästerna,] från profeterna (Jer 18:18)
 7 [] till den yttersta tiden, om vilken David säger, "Her[r]e, tu[kta mig] inte i din vrede, [förbarma dig, Herre, f]ör jag är kraftlös,
 8 [] och min själ är fylld av skräck. Men nu, Herre, hur länge? Förbarma dig, rädda mitt [liv (Ps 6:2–5)!]*lmym*,
 angående
 9 [] Belial till att förgöra dem i sin vrede, så att han inte lämnar kvar till[] inte]ska låta Belial få ro
 10 [] Abraham upp till tio rättfärdiga i staden, ty sanningens ande *h* [] *ty* (det finns) ingen
 11 [] de och deras bröder, enligt Belials plan, men han ska segra över [dem] *m l t* []
 12 [] hans sannings ängel ska hjälpa alla ljusets söner ur Belials våld[]
 13 deras händer [] de [] och till att skingra [dem] i ett torrt och öde land. Detta är den tid då lär[aren] förtrycks
 14 ty *h*[] ständigt ska lär[ar]en fly,¹¹⁸ men Guds mäktiga hand är med dem och hjälper dem mot alla [] andar
 15 [] och de som fr[]uktat Gud ska helga hans namn, och de ska komma till Sion med glädje (Jes 35:10/51:11?), och
 Jerusalem []
 16 [] Be[[ia] och alla som hör honom till och de ska för[intas] för evigt, och alla lju[sets] söner skall samlas []

¹¹⁷ Jfr spalt 10 10 ovan.

¹¹⁸ Wise, Abegg Jr. och Cook, *The Dead Sea Scrolls*, 234, översätter istället "beloved".

Övriga fragment

	Fragment 13 2
1 <i>h'</i> [] <i>m</i> [	119] הָעָם [] ׀
2 Belial <i>y</i> [	2 בְּלִיעַל יְ
3 till den yttersta [tiden	3 לְאַחֲרִית [הַיָּמִים
4 horn i [	4 שׁוֹפָר בְּ]
5 jag skall täcka dem [	5 אֲבֹסֹם] ¹²⁰
6 ' <i>l</i> [	6 אֵל אֶת ׀
7 Belia [<i>l</i>	7 בְּלִיעַל]
8 <i>s</i>] män [	8 אֲנָשִׁי]
9 X	9] ¹²¹ X

	Fragment 16
1] <i>wylm</i> [	1] וְיָלִם [¹²²
2] <i>l's</i> [	2] לַעֲצָ [¹²³
3] <i>m</i> [	3] ׀ ׀
4] <i>h</i> [	4] הָ ׀

	Fragment 17
1] <i>bm</i> [	1] בִּמְ [
2] <i>b</i> [	2] בְּ ׀
3] grundvalar [	3] שְׁתוֹת [¹²⁴

¹¹⁹ Steudel, *Midrasch*, 75, rekonstruerar tre blanka rader ovanför det som här är rad 1, samt fyra blanka nedanför, så att fragmentet totalt innehållit 16 rader, varav de som rekonstruerats ovan motsvarar raderna 4–12.

¹²⁰ Så Strugnell, "Notes en marge", 246; Steudel, *Midrasch*, 75; García Martínez, *The Dead Sea Scrolls Translated*, 211. Milgrom och Novakovic, "Catena A", 298, rekonstruerar istället אֲמַרְתִּי ("jag säger").

¹²¹ Ett skrivartecken eller ett א.

¹²² Milgrom och Novakovic, "Catena A", 298, rekonstruerar istället עוֹלָם ("[för] evigt").

¹²³ Steudel, *Midrasch*, 75, föreslår לַעֲצָת הַיָּחִיד? ("enligt [Gemenskapens r]åd").

¹²⁴ Allegro, *Qumran*, 73, har אוֹתוֹת ("tecken").

Fragment 18

1]över det[	¹²⁵ עֲלֵיהֶ[	1
2]bokrulle[	]ספר[	2
3] <i>sbbw</i> [	¹²⁶ שִׁבְבוּ[	3
4] <i>r</i> ' [	¹²⁷ ר א [	4
5] <i>b</i> [	]ב[	5

Fragment 21

1] [	]°°[	1
2]som han ska söka [	]אשר יבקש [	2
3 han söker]l[	]ב קש' ל[	3

Fragment 22

1] <i>mh</i> [	]מה[	1
2 Josua,]Nuns son[	]יהושע [בן נון[	2
3]till att välja[	]לִבְחַר[	3

Fragment 23

1]ty[	]כִּי־א[	1
2]samlar[	]אסף[	2
3]hjärta ' [	¹²⁸]לֵב ע' [	3

Fragment 25

1] [	] (°) °°° [	1
2] <i>hb</i> [	]הֶב[	2

Fragment 27

1]ז' [	]ש[	1
2]mina utvalda[	]בְּחִירִי[	2

¹²⁵ Så Strugnell, "Notes en marge", 247. Allegro, *Qumran*, 73, rekonstruerar bara ett מ; Steudel, *Midrasch*, 75, rekonstruerar ׀עֲלֵיהֶ ("över dem").

¹²⁶ Milgrom och Novakovic, "Catena A", 298, har] בבוּ [.

¹²⁷ Steudel, *Midrasch*, 75, har שִׁבְבוּ [.

¹²⁸ Strugnell, "Notes en marge", 247, rekonstruerar]לב ע[; Steudel, *Midrasch*, 76, har לב ע'פר? ("hjärta av stoft", jfr t.ex. 1QH^a 21 10)

Fragment 28

1]t [	] ° ת[	1
2 n]är det het[er	אשר אַמַּר]	2
3]ll [	] ° לה[	3

Fragment 29

1]till er granne[	] לְרֵעִיכֶּה[	1
2]X t [	] ° ת X[	2
3 den] ska blomstra [	] ° 129 פֶּדַח[י	3

Fragment 30

1] [	] °°°°° [	1
2 h]op [	] °° אַסְפָּסוּף[	2
3]ym lsl[	] °ם לַשִּׁל[	3

Fragment 32

1] [	] °° [	1
2]mörker r[	] ° חוּשֶׁךְ ר[	2
3] w [	] ° ו [	3

Fragment 33

1] [	] °° [	
2]m b ^w m [	] ° ם ב'מ[	2
3] [	] °°° [	3

Fragment 34

1]till att hålla ut[	] לַשְׁפּוֹךְ[	1
2]utav dig[	] מַשְׁלַךְ[	2

¹²⁹ Så Milgrom och Novakovic, "Catena A", 298. Steudel, *Midrasch*, 76, rekonstruerar utan ך. Strugnell, "Notes en marge", 247, föreslår också ירח.